

Doma v MORAVSKÉM KRASU

Noviny pro milovníky Moravského krasu, jeho přírody a lidí.

Zachovat staré odrůdy není jen staromilství

Stanislav Boček chtěl být zahradníkem od malička. Věnoval se pěstování zeleniny a léčivých rostlin, ale při studiu na zahradnické fakultě Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Lednici mu definitivně učarovaly staré ovocné stromy a odrůdy. Třiatřicetiletý rodák z Chrova působí jako odborný asistent na Mendelově zemědělské a lesnické univerzitě v Brně. Je řešitelem řady projektů zabývajících se genofondem jabloní a možnostmi jejich pěstování. Je autorem nebo spoluautorem sedmadvaceti odborných publikací.

Jak jste se dostal k oboru, kterému se věnujete?

Práce s půdou byla vždy mou největší zálibou. V Chrově bydlíme úplně na konci dědiny, obklopeni polnostmi. Rád jsem se odmala vozil v traktorech obdělávajících socialistické lány. Jako dítěti navštěvujícímu základní školu mně takový způsob hospodaření přišel normální. Doma na zahradě jsme pak společně se starším bratrem Milošem imitovali veškeré polní práce v malém. To byla jen hra. Ale současně jsme také pěstovali zeleninu, zvláště fazole. Měli jsme velmi bohatý sortiment odrůd. Nevědomky jsme se věnovali činnosti, která se dnes odborně nazývá on farm konzervace genetických zdrojů.

Souvěra volba vaší profese s mitem, kde žijete?

Nikdy mě nenapadlo, že bych měl mít jiné povolání než zahradník. Nicméně, abych mohl zůstat doma a věnovat se praktické činnosti, volba střední školy padla s ohledem na dostupnou vzdálenost na Boskovice. Tamní zemědělskou školu jsem odmítl z důvodu širšího zaměření, včetně živočišné „výroby“, která byla nepříjemná z hlediska mých etických postojů k chovu zvířat. Zvolil jsem tedy gymnázium. Už v té době jsem se věnoval pěstování zeleniny a léčivých rostlin. K ovoci jsem se paradoxně dostal až na vysoké škole. Pod vedením profesora Rezníčka jsem zpracoval diplomku Evidence výskytu dřívě pěstovaných ovocných dřevin v oblasti Kunštátska, no a další už je nasnadě.

(pokračování na straně 5)

Nezapomenutelnou krajinou lišky Bystroušky

Vzácné přírodní lokality, malebná i drsná zákoutí řeky Svitavy, kouzelné studánky, kde se můžete občerstvit, ale i loupežnický hrad - to vše vás čeká na výletě krajinou lišky Bystroušky. Krajinou, která začíná hned za konečnou zastávkou jedné z brněnských tramvají.

Z Obřan proti toku Svitavy

Náš výlet začneme na konečné zastávce tramvaje č. 4 v Obřanech, které jsou severním předměstím Brna. Hned na konečné také narazíme na rozcestník turistických značek. My se vydáme po červené turistické značce, která nás povede úzkým a stinným údolím proti toku řeky Svitavy.

Hned po několika stovkách metrů za železničním viaduktem spatříme vlevo na protějším břehu Svitavy unikátní Obřanskou stráň. Tato významná botanická lokalita, nacházející se přímo pod Obřanským hradiskem, je jedním z posledních zbytků stepní vegetace v údolí Svitavy.

Po dvou a půl kilometrech dorazíme na rozcestí – Těsnohlídkovo údolí. Modrá značka vede na zříceninu hradu Obřany a Šumberu, žlutá k pomníku Rudolfa Těsnohlídky a k Ressovu pomníku a červená do Bílovice nad Svitavou. My můžeme, chceme-li, navštívit všechny lokality...

Hrad loupeživého Gerharda

Po modré značce stoupáme zpočátku velmi prudkým zalesněným svahem. Už po půl kilometru od rozcestí dosáhneme zříceniny hradu Obřany, která se nachází nad Těsnohlídkovým údolím.

Dnes z hradu Obřany zbývají jen skromné ruiny obvodových zdí a nezakrytá zemní cisterna. Na téměř zapomenutý hrad Obřany upozornil v 50. letech 20. stol. L. Bartoš, který zde realizoval se školními dětmi první výkopy. S odstupem několika let jej následoval amatérský archeolog A. Kříž, který se svými přáteli na hradě kopal až do své smrti (1983). Díky jeho dlouholetému úsilí je dnes znám půdorys prakticky celé lokality.

S liškami na vyhlídku Šumbera

Cesta nás dál povede zvlněným zalesněným terénem. Pokud tujeme ve sněhu, stopy nás přesvědčí o tom, že liška Bystrouška se Zlatohřbtkem zanechali v lesích četné potomstvo. O zdatnou populaci liščího národa se skutečně nemusí legendární hrdinové nikterak obávat. Stopy totiž svědčí o tom, že se tu liškám daří náramně. Po dalším kilometru a půl nás lesní stezka dovede na lokalitu Šumbera a po tvarové značce až na vyhlídkový bod Šumbera. Zde nalezneme ne-

jen výhled ze skalnatého vrcholu, ale i pomník, jehož nápis hlásá: Velký básník pracujícího lidu S. K. Neumann (5. 6. 1875–28. 6. 1947).

Na pomníku je vyryta sloka z Neumannovy básně ze sbírky Kniha lesů, vod a strání:

„Na skalkách dnes vítr poskakoval
Po bělošedivých balvanech
Jarního rusáka březem koval
Na Šumberě nebo na Hádech“

V přírodní rezervaci

Šumbera se nachází v Národní přírodní rezervaci Hádecká planinka (79,51 ha) a je chráněna od roku 1950. Na lokalitě jistě budeme obdivovat dubohabrové pařeziny, suťové lesy a teplomilné doubravy. Na každém kroku narazíme na „škrapy“ – nepravidelná rozrušení skalního vápencového povrchu, která jsou výsledkem srážkové činnosti nebo půdní vody před jejím odtokem do podzemí za spoluúčasti organismů. Škrapy zde dosahují rozměru od několika centimetrů po několik desítek metrů. V okolí se nacházejí jeskyně svahové původu, jejichž délka zpravidla nepřesahuje 5 metrů. Největší a nejznámější jeskyně je tzv. Šemberova díra, jeskyně se dvěma vchody, která se nachází v blízkosti pomníku Stanislava Kostky Neumanna.

(pokračování na straně 2)

Ochutnejte Moravský kras

Pšeničné pivo Velen

Proč Pivovar Černá Hora zvolil jméno Velen a co ho k tomu vedlo? Důvodů je několik, ale jeden z hlavních je to, že jméno Velen je spojeno s užíváním znaku sedmizubého hřebene. V logu Pivovaru Černá Hora a v erbu městyse Černá Hora je vyobrazen sedmizubý hřeben, stejně tak jako v erbu města Boskovice. Tento sedmizubý hřeben je převzat z erbu rodu pánů z Boskovic, prvních pánů černohorského panství. Ti vsadili hřeben do svého erbu pravděpodobně na základě pověsti o udělení znaku báječnému předku pánů z Boskovic, ptačnicku Velenovi, s nímž se také váže vznik jména města Boskovice.

V legendě se píše toto: V horách na boskovicku zabloudivší kníže brněnský byl od ptačnicka Velena pohoštěn, poskutnuta mu lázeň a od Velena vlas mu dřevěným sedmizubým hřebem procášan.

(pokračování na straně 5)

Jak to bylo kdysi

Na náš článek o síťování v minulém čísle novin jsme dostali velmi zajímavý dopis, který Vám celý přinášíme.

Vážení

Náhodou se mi dostal do rukou článek o síťování a necování.

Je mi 84 let a tak Vám posílám moje vzpomínky i současnost. Maminka mi říkala, co se nadělala sítek z vlasů. Potom háčkovala čepice z lacetky a klobouky z tak zvané slámy. Ty už jsem jí pomáhala dělat, ještě jsem nechodila do školy. Nosila je do Vavřince židovi (nevím jak se jmenoval). Polovic jí zaplatil v penězích, druhou polovici musela vybrat ve zboží – potraviny, nebo i látku. Potom byly velice módní vsazky necované a vyšvané do záclony. Látky byla moc jemná, říkalo se jí etamin. „Letely“ také vsazky do halenek, šatů a kombiné. Děly se také různé dečky a deky – ubrusy. Hodně přehozy na postelevé záclony. Také široké a dlouhé necované a vyšvané spodní díly k mešním oděvům a olátarům. Co si pamatuji, tak se hodně dělalo pro Sloup.

(pokračování na straně 8)

Zajímavosti

Hrad loupežníka Gerharda

Založení hradu Obrány předcházel již od 10. stol. osídlení v závěru Dyjsko-svrateckého úvalu osadami Obrány a Maloméřice. První časový úsek existence hradu se přiřazuje do období vlády Přemysla Otakara II., kdy roku 1278 Gerhard z Obrán přivěsil pečeť ke královu listu vydanému na brněnském hradě Špilberku před tažením na Moravské pole.

Po roce 1278 se Gerhard z Obrán dopustil mnoha loupeživých nájezdů ze svého hradu. V roce 1286 byl donucen ke slibu věrnosti králi Václavu II., jehož zároveň požádal o navrácení dobytých hradů, měst a vsí.

Po Gerhardově smrti se nad Obrány ujal vlády jeho syn Smil, který vždy stál v opozici proti králi Janu Lucemburskému a podporoval Habsburky. Nakonec odešel do Rakouska, kde patrně zemřel v r. 1313.

Po smrti Smila připadl hrad Obrány králi, od něj ho získal Jindřich z Lipé. Ten ztratil hrad za války s králem Janem. Hrad byl dobyt za vydatné pomoci brněnských měšťanů, jimž byl také – pobořený a vyplněný – darován 31. 3. 1316.

Kde běhala Bystrouška

Aniž bychom snad chtěli ranit pravověrné patrioty, musíme v rámci objektivitu zmínit, že na „titul“ krajina lišky Bystroušky aspirují, kromě námi popisovaného území mezi Obrány, Bílovicemi nad Svitavou a Lišín, ještě další dvě lokality. Na tento fakt již upozornil spisovatel Jaromír Tomeček v doslovu k jednomu z vydání Těsnohlídkovy Lišky Bystroušky (Vyšehrad, 1988). Jednou z nich je oblast v nejsevernější Hané, kde od severovýchodu sestupují k řece Moravě lesy nejjižnějších Jeseníků a od západu se dotýká Dražanská vysočina. Zde – v Paloníně u Loštice – se narodil malíř a grafik Stanislav Lolek a zde, v okolí hradu Bouzova, vylechl příběh pana lesního Kořínka o roztomilé lišce. Malíř Lolk vyprávění tak zaujalo, že je bez prodlení ilustroval ve sto devadesáti pěti kresbách. Kresby se staly inspirací pro literární zpracování Rudolfa Těsnohlídkovi.

Třetí krajinou, která aspiruje na kraj lišky Bystroušky, jsou Hukvaldy, rodiště hudebního skladatele Leoše Janáčka. Janáček sice bydlel v Brně, ale do rodných Hukvald, které miloval, často a rád jezdil. Když se toulal po krásném hukvaldském okolí, v duchu prý komponoval svou slavnou operu Liška Bystrouška.

Rady do batohu

Určitě byste si měli znovu přečíst Lišku Bystroušku Rudolfa Těsnohlídky s báječnými ilustracemi Stanislava Lolky. Stojí za to.

Nezapomenutelnou krajinou lišky Bystroušky

Pokračování ze strany 1

V Přírodní rezervaci

Šumbera se nachází v Národní přírodní rezervaci Hádecká planinka (79,51 ha) a je chráněna od roku 1950. Na lokalitě jistě budeme obdivovat dubohabrové pařeziny, suťové lesy a teplomilné doubravy. Na každém kroku narazíme na „škrapy“ – nepravidelná rozrušení skalního vápencového povrchu, která jsou výsledkem srážkové činnosti nebo půdní vody před jejím odtokem do podzemí za spoluúčasti organismů. Škrapy zde dosahují rozměrů od několika centimetrů po několik desítek metrů. V okolí se nacházejí jeskyně svažového původu, jejichž délka zpravidla nepřesahuje 5 metrů. Největší a nejznámější jeskyně je tzv. Šemberova díra, jeskyně se dvěma vchody, která se nachází v blízkosti pomníku Stanislava Kostky Neumanna.

K pomníku vynálezce lodního šroubu

Od rozcestí „Šumbera“ jdeme jeden kilometr po žluté turistické značce na rozcestí „Kopaniny“. Odtud nás zelená turistická značka přivede po jednom kilometru k Resslerovu pomníku, který stojí na dohled myslivny Reslovka. Ludvík František Ressel (narodil se 29. 6. 1793 v Chrudimě a zemřel 9. 10. 1857 na malárii ve slovenské Lublani) byl lesníkem a technikem – a především vynálezcem lodního šroubu!

Studánka S. Lolka

Pokračujeme po zelené značce. Po několika stovkách metrů od Resslerova pomníku objevíme studánku Stanislava Lolky. Malíř, grafik a ilustrátor lišky Bystroušky Stanislav Lolek žil v letech 1873–1936.

Pověst o nejmocnějším muži Moravy a zazděném poustevníkovi

O rytíři Šemberovi z Boskovic se tvrdilo, že je nejobhatším a nejmocnějším mužem na Moravě. Když začal stavět nový zámek v Bučovicích, pozval stavitele z cizích zemí. I když dělníci stavěli ze všech sil, bylo vždy přes noc jejich dílo v rozvalinách. Šembera zuřil; nakonec navštívil poustevníka, aby zjistil, kdo jeho dílo maří. Svätý muž ho vyslechl a řekl mu, že jeho dílo ničí sám čert, a že by pomohlo, kdyby do stavby byl zazděn spravedlivý člověk.

Vykuk Šembera nenelil a dal do zámků zazdít samotného poustevníka. Když však byl zámek dokončen, začalo v něm strašit. Šembera neměl pokoj, a tak vyzval ďábla na souboj. Bojovali dlouho a neúspěšně: nakonec Šembera z posledních sil mrštil čertem o zed' a ten zmizel.

Když však byl Šembera na smrtelném loži, ďábel se vrátil a odvekl ho na zalesněný kopec u Obrán k jeskyni. Šembera z posledních sil vyřval prsty rýhy do skály. Čert ho však stejně vtáhl do díry. Od té doby se tomu místu říká Šemberova skála (či Šumbera).

Dodnes prý každou noc se dějí věci: podle jedné verze – vždy, když odbije půlnoc – uhaní z Šemberova paláce ohnivý kuň (Šembera) s jezdcem (čertem).

Podle druhé verze každou noc o půlnoci čert oře se zapřaženým Šemberou celý skalnatý kopec. Veliké kameny na celém vrcholku jsou vyorány právě od nich... (Ač jsem na Šumberě už i bivakoval, „divokou orbu“ jsem dosud nezaznamenal.)

Liduščin památník

Po kilometru a půl narazíme na zelené značce na Liduščinu seč a po tvárové odbočce nahoru k lesu dojdeme k Liduščinu památníku. Zde nalezní 22. 12. 1919 přátel spisovatel Rudolfa Těsnohlídky, František Koudelka a Josef Tesař na adventní vycházce odložené dítě, které pojmenovali Liduška.

Na základě této události inicioval Rudolf Těsnohlídek vánoční Stromy republiky, pod nimiž se pořádala veřejná sbírka. První vánoční Strom republiky byl na brněnském nám. Svobody vztyčen v r. 1924 a z veřejné

sbírkou byl vystaven Dětský domov Dagmar v Brně-Žabovřeskách, který slouží dodnes.

Studánka L. Janáčka

Jen pár stovek metrů od Liduščiny památníku nás očekává studánka Leoše Janáčka. Kamenný pomníček zdobí podpis geniálního hudebního skladatele a nápis: „Jak je les divukrásný“, což je úryvek z monologu revírníka ze světoznámé opery Leoše Janáčka Liška Bystrouška.

Myslivna Bystroušky

Na dohled Janáčkovy studánky je úpravná kouzelná stavba – Myslivna lišky Bystroušky, hypotetické místo děje a bydliště revírníka Bartoše.

Magnet literátů - Bílovice nad Svitavou

Od myslivny je již na dohled Bílovice nad Svitavou. Nedaleko mostu přes Svitavu stojí busta básníka S. K. Neumanna (od sochaře V. Makovského z r. 1964) se čtyřverším z jeho Knihy lesů, vod a strání:

„Na šedém balvanu dřevé skály se samotou srůstaje sedím, pode mnou vody jak by se rvaly, na zběsilou Svitavu hledím.“

V Bílovicích nad Svitavou žila řada literátů. V letech 1906–1915 zde pobýval S. K. Neumann, který z okolní krajiny vytěžil básnickou sbírku Kniha lesů, vod a strání a dvoudílný soubor fejetonů S městem za zády. Své dočasné bydliště (v č. p. 86) měl v Bílovicích i Rudolf Těsnohlídek (okolí Bílovice je dějištěm jeho Lišky Bystroušky).

V letech 1909–1914 zde žili bratři Čapkové (pamětní deska na domě V uličkách č. p. 194).

V Bílovicích nad Svitavou můžeme svůj výlet zakončit: je tu spojení autobusovou městskou hromadnou dopravou a časté vlakové spojení. Osobně však doporučuji pokračovat po červené turistické značce zpět do Obrán (jen 4,5 km). Příjemná cesta nás povede tentokrát po toku řeky Svitavy a umožní nám návštěvu ještě jednoho pomníku.

Úryvek z knihy

Liška Bystrouška od Rudolfa Těsnohlídky

V chladném, mrazivém vzduchu vzpamatovala se teprv z hrozného rozčilení a uvědomila si, že jí páří zadek. Nazvedla ohánku a protřípla pocuchanou kůži jako děvče, jež usedá v kostele do lavice a dbá, aby se jí nepomačkaly široké šordány, i sedla si zplna do sněhu. Dělal jí dobře ten studený obládek. Myslenky její se uklidnily a po divě honbě pocítila neúprosný hlad.

„Není škoda nehynoucí toho všecykého, co jsme s revírníkem roztan-kovali?“ pravila. „Má včel, co chceš. Bude mu taky škručet v břiše.“

Ale revírníkovi v břiše neškručelo, když se vyprostl ze strašlivé mazlaviny, do které si tak důkladně sedl. Protřel si oči a chytl se za hlavu vida poušť, kterou zavínil. Paní revírníková, jež nevzpamatovala se posud z úleku a vešla za ním do komory, trnula stejně, vnuk Pepík ani nedutal, pan adjunkt založil ruce za záda a vyslovil úžas kratičkou, zato tím hlubší řečí.

„Tož tak,“ pravil rozšafně.

„Ba, tož tak zřídili jsme svoji zabíjačku,“ navázal revírník na jeho úva-hu. „Že já ju bestiju přece nezastřelil! Tolik škodě bych byl neztrapil co ta liška. Chleba v tem, vajíčka v tem, hrnce rozklučeny, panebože, podivě se na ten lidské nepořádek, můžeš-li a chceš-li.“

Ale lamento nezpomáhalo. Šunka ležela si měkce v povídlí, jablíčka paradajská plula po trdelnicí, jaternice a jelita byla obalena hořčicí, a Lapák, který se dostal jakousi náhodou z kuchyně, hleděl ustrašeně a úkradkem na to, co lidé provedli.

Těsnohlídkův pomník

K němu se dostaneme od rozcestníku Těsnohlídkovo údolí. Zde si musíme udělat malou zacházku (jen 700 m) po žluté značce: stezka nás povede romantickým údolíčkem kolem potoka k pomníku spisovatele Rudolfa Těsnohlídky (1882–1928). Zde, ve své milované krajině, se Rudolf Těsnohlídek – vzdušnou čarou jen kousek od místa, kde zachránil malé nemluvné Lidušku – 12. ledna 1928 zastřelil. Výstřel udělal smutnou tečku, či spíše vykřičník za životem vynikajícího spisovatele.

Hajdy domů...

Po žluté se stejnou cestou vrátíme ke Svitavě na červenou značku. Do Obrán nám k zastávce tramvaje (č. 4) zbývají pouhé dva kilometry.

Nová cyklostezka – luxusní svezení z Jedovnic do Kotvrdovic

Příjemnou komfortní projížďku si teď užije cyklista, když v Jedovnicích nasadne na kolo a vydá se údolím Kombůtského potoka, místním zvaného Jakoubek, na Kotvrdovice. Cyklostezka, která pak dále pokračuje přes Senetářov do Ostrova u Macochy, je totiž v tomto úseku kompletně opravená.

Rekonstrukce stávající polní účelové komunikace, kterou kromě turistů a cykloturistů hojně využívají místní občané, je první velkou investicí dobrovolného svazu obcí Spolek pro rozvoj venkova Moravský kras. Ten dnes sdružuje již šestadvacet obcí. „Cyklostezku využívají starší školáci z Kotvrdovic při cestě do školy a také na jedovnickou průmyslovku. Občané z Kotvrdovic a Senetářova si tu zkracují cestu do Jedovnic za službami, jezdí tudy maminky s kočárky k dětské lékárně a každou neděli dopoledne zde můžete potkat farníky, kteří již z dálky vidí cíl své cesty – věž kostela svatého Petra a Pavla v Jedovnicích“, přiblížil cíl provoz na stezce předseda mikroregionu, starosta Kotvrdovic Alois Kunc.

Šťěstí přejce připraveným, což se projevilo i v případě projektu cyklostezky z Jedovnic do Kotvrdovic. Jiho-moravský kraj, který je výstavbě cyklostezek na svém území příznivě nakloněn, podpořil tento projekt část-

kou 1,8 milionu korun. Půlmilionem přispěla na společné dílo obec Kotvrdovice a dvěma sty tisíci městy Jedovnice.

Povrch přes kilometr dlouhé cyklostezky tvoří koberec z obalované směsi. Neukázných automobilistů se pěší ani cyklisté obávat nemusejí, autům zabrání ve vjezdu na stezku sklopitelné sloupky. Po cestě nebudou jezdit ani traktory a zemědělské stroje, pro které je nyní vyhrazena zpevněná část obecního pozemku od Kotvrdovic.

Až se tak někdy vydáte na kole na výlet z Jedovnic přes místní část Habes, vyslapejte mírný kopeček podél lesa a pak již vás čeká téměř rovinka až do Kotvrdovic. Zde můžete navštívit letišti sportovního leteckého klubu a pokud se vám porouchá kolo, je zde k dispozici i cykloservis s prodej-

no Po překonání krátkého úseku silnice druhé třídy se pak můžete zastavit v Senetářově a navštívit muzeum tradičního bydlení a perleťářství. „Ve staré chaloupce s doškovou střechou se podíváte, jak lidé dříve bydli a také se dozvíte, že perleťářství byla tradiční výroba knoflíků, která před dvaceti pěti roky v takzvané „frčkárně“ v Senetářově fungovala,“ připomněl zdejší atraktivitu Alois Kunc. Nepřehlédnutelná je i kaple svatého Josefa postavená podle návrhu architekta Ludvíka Kolka s křížovou cestou od akademického malíře Mikuláše Medka, který je také autorem oltářních obrazů v kostele v Jedovnicích a v kapli Nejsvětějšího srdce v Kotvrdovicích.

Po značené cyklotrase číslo 5079 se můžete vydat směrem ke Kojálu. Na křížovce u kamenného kříže sjedete na polní cestu a dále po dobré lesní cestě zvané Sotuláská se přes les můžete dostat až do Ostrova u Macochy. Cestou pojedete kolem Černého kříže, kde je odbočka na Lipovec. Do Ostrova, kde si můžete prohlédnout po rozsáhlé rekonstrukci znovu přístupnou jeskyni Balcarku, je to odtud asi ještě dva kilometry z kopce. U Balcarky se cyklotrasa 5079 napojuje na mezinárodní cyklotrasu známou pod názvem Jantarová stezka.

Bukovinka: ráj turistů, cyklistů a houbařů

„Tak jsem si udělal v neděli výlet na kole. Dojel jsem do Bukovinky a musím říct, že jsem vůbec netušil, jak je tam krásně. A perfektní hospoda.“ Vyprávěl mi nedávno kamarád, nadšený cykloturista. Měl pravdu. Existuje hned několik dobrých důvodů, proč se do této vesničky v jihovýchodním cípku blanenského okresu, ať pěšky nebo na kole, podívat.

Největší devizou Bukovinky, jediné obce tohoto jména v České republice, je bezesporu její poloha. Ta je určena členitostí lesnaté krajiny Drahanské vrchoviny. Samotná vesnice leží mezi dvěma přírodními parky – Rakoveckým údolím a Říčkami, nad jejichž půvabem zaplesá srdce každého

ce na tak malou obec je celkem raritاً,“ míní starosta Tichý. „Restaureace Klub je vyhlášená dobrým jídlem, a útulným prostředím, Rakovec výborným pivem a řízký,“ dodal.

Malebné okolí, do něhož je Bukovinka zasazena, v poslední době láká také lidi, kteří se zde chtějí usadit natrvalo. Díky podnikatelské aktivitě místní firmy zde vzniklo několik desítek stavebních parcel. V lokalitě zvané Černý les tak jako houby po dešti vyrůstají rodinné domky. V budoucnu by jich zde mělo stát kolem padesáti. „Díky této rozsáhlé výstavbě se počet obyvatel v Bukovince zvýšil z tří set v roce 2000 na současných 422,“ poznamenal starosta.

Co je nového v Jedovnicích

Do kempu Olšovec, který leží v Jedovnicích na břehu stejnojmenného rybníka, každoročně přijíždějí tisíce rekreatantů. Mnozí z nich pravidelně. A právě oni letos s překvapením zjišťovali, jak mnoho se od loňského roku změnilo.

Prvním a rozhodně pro rekreatanty příjemným překvapením bylo třináct nových chatek, po kterých ještě minulý léto nebyla ani památka. Ale přípravy už byly v plném proudu, protože vedení městyse Jedovnice připravova-

lo projekt s názvem Kempink po celý rok. Pak žádalo o dotaci z Regionálního operačního programu Jihovýchod. Vyšlo to a Jedovničtí získali asi čtyři miliony korun a dalších šest milionů zaplatil městyse ze svého účtu. Chatky vyrostly na základech starých budov, které už dosloužily. Každá z nich má čtyři lůžka, kuchyňský kout a vlastní sociální zařízení. Novinkou je nejen připojení na kabelovou televizi a internet, ale i možnost vytápění v zimě tak, jak projekt vyžadoval. To

znamená výhodu celoročního provozu. U některých chatek je i možnost krytého stání pro osobní automobily. Vlastní výstavbě předcházelo vybudování nových inženýrských sítí v části kempu, na kanalizaci se napojily i okolní chaty. Tak se podstatně zvýšil komfort ubytování.

Když prázdninová obyvatelé nových chatek seděli večer na terase, nemohli si nevšimnout další změny. Proměnáda kolem rybníku Olšovec pod hotelem Riviera na protějším břehu se v délce sedmi set metrů dočkala nového osvětlení. Jedovničtí do tohoto vylepšení investovali půl milionu korun.

Dospělým to možná uniklo, ale dětem nikoliv. Určitě na svých toulkách po Jedovnicích zjistily, že v sousedství kulturního domu vyrostlo nové dětské hřiště. Na jeho zbudování městyse získal dotaci ve výši tří set korun, další prostředky šly z vlastních prostředků. Dnes má areál na břehu Olšovec hodnotu půl milionu korun. A navíc je vedle zrekonstruovaný tenisový kurt poskytující i možnost občerstvení. Když děti rádi na klouzačkách, houpačkách a šplhadlech, dospělí je mají stále pod dozorem.

Je jasné, že očím rekreatanta mnohé z jedovnických novinek uniklo. Přesto byli příjemně překvapeni tím, co pro rozvoj cestovního ruchu městyse udělal.

milovníka krásné přírody.

Přímo v Bukovince má ale člověk možnost setkat se i s pozůstatky dávné historie. Tu zde připomíná především památkově chráněný starý hřbitov se zbytky pozdně románské kaple, která byla původně součástí kostela vystavěného ve druhé polovině třináctého století. Podle legend měl být postaven na počest Panny Marie, která se v Bukovince zjevila v roce 1210. Památkové ochrany požívá kromě starého hřbitova i kostel Na nebezetí Panny Marie, který tvoří dominantu obce. Zbudovat jej dal opat zábrdovického kláštera Křištof Matuška v roce 1773, tedy už rok poté, co vyhořel původní starý kostel. Kostel v Bukovince vedle pravidelných bohoslužeb ožívá několikrát za rok koncerty vážné hudby. „Loni v zimě zde například vystupovalo Wallingerovo kvarteto, pravidelně zde vystupuje křtinový komorní pěvecký sbor Kantila,“ podotkl starosta Bukovinky Pavel Tichý.

Asi nejvíce ale Bukovinka přitahuje turisty a cyklisty. Obec vede frekventovaná cyklotrasa a hlavně o víkendech je Bukovinka plná cykloturistů. Občerstvovací stanice v podobě dvou celoročně otevřených restaurací se zahrádkami uspokojí dobrým jídlem a pitím každého rekreačního sportovce na bicyklu. „Dvě restaura-

Pro obec je to příznivý trend, který ale zároveň přináší i nové úkoly pro zdejší zastupitele. Ti se dnes pro Bukovinku snaží získat co nejvíce peněz z dotačních fondů. „V současné době připravujeme podklady, chceme požádat na ministerstvu zemědělství o dotaci z programu rozvoje venkova na výstavbu nové komunikace za asi tři miliony korun. Loni jsme z dotací opravili chodník a část místní komunikace,“ uvedl starosta.

Finanční injekci ale kromě komunikační potřeby i společenský dům. Víceúčelová budova slouží jako sídlo obecního úřadu a disponuje velkým sálem, kde se odehrávají veskeré společenské i sportovní aktivity. „Bude zde třeba vyměnit okna, opravit podlahy, sociální zařízení i osvětlení. Žádali jsme o dotaci přes Místní akční skupinu Moravský kras,“ dodal Pavel Tichý.

Od května letošního roku má Bukovinka udělen obecní znak. Pro neznalé místní historie je na něm poněkud nečekaně vyobrazena dubová větvička se třemi žaludy. Symbolika ale odpovídá historickým podkladům. „Tvůrce znaku se nechal inspirovat starou pečeti majitelů panství, tedy Kláštera zábrdovického, z roku 1668, kde je jasně zobrazena dubová větvička se třemi žaludy,“ odtušil starosta.

Křtinští chtějí obnovit sochu legionáře

Jenom necelých dvacet let bylo vyměřeno legionářům vytesanému z pískovce, aby shlížel ve Křtinách z kamenného podstavce na své okolí. Dějinné okolnosti bohužel rozhodly o tom, že na dlouhá desetiletí zůstala na místě památníku pouze mohyla vyskládaná z vápencových kamenitů. Křtinští se nyní chtějí pokusit o to, aby se legionář vrátil zpět na své čestné místo. Nápad obnovit pomník legionáře se zrodil loni v říjnu při oslavách devadesátého výro-

čí vzniku samostatného Československa. „Každý rok pořádáme v tento státní svátek lampiónový průvod, který končí právě u pomníku legionáře. Loni jsme si řekli, že by bylo dobré sochu obnovit, zvláště když se blíží devadesáté výročí jejího původního odhalení,“ uvedla starostka Křtin Hana Matějovská Kubešová.

Vedení městyse nyní uvažuje o tom, že na obnovu sochy vyhlásí veřejnou sbírku. Pokud se vše podaří, mohl by legionář opět stát na svém původním

místě 20. září 2010, tedy přesně devadesát let po prvním odhalení pomníku.

Původní pískovcová socha legionáře ve francouzské uniformě byla vytvořena podle návrhu akademického sochaře Josefa Axmána. Na kamenném podstavci stála od svého odhalení v září 1920 jen do března 1939, kdy musela být po okupaci Československa hitlerovskými vojsky stržena. „Zachovaly se dobové fotografie, jak ji místní lidé odvázejí na povoz taženém koňmi. Socha pak byla schována u jednoho občana. V době

heydrichiády to ale začalo být nebezpečné, tak byla nakonec rozbita na kusy. Zachovala se bohužel jen její část,“ popsala smutný osud sochy starostka.

Tvůrce repliky tak nebudou mít snadný úkol. Až na pár fotografií se toho totiž o soše mnoho neví. Mnozí místní občané dokonce ani netuší, že na kamenné mohyle kdy nějaká socha legionáře stála. Oprava památníku přijde podle křtinské starostky na tři až čtyři sta tisíc korun.

Zoltán Korenek: mám radost, když náš sýr lidem chutná

Sehnat v našich zeměpisných šířkách přírodní čerstvý ovčí sýr byl ještě nedávno přímo husarský kousek. Teď už se ale našťestí pro tuto lahůdku nemusí až na Slovensko. Stačí si udělat výlet do Hlubokých Dvorů, vesničky, ležící pár kilometrů od Černé Hory. Na své rodné farmě s penzionem a restaurací zde hospodáří Zoltán Korenek. Z ovčího mléka vyrábí vynikající sýry, které byly v minulém roce certifikovány značkou Moravský kras – regionální produkt. V Hlubokých Dvorech se Korenkovi usadili před pěti lety, když zde koupili starý, polorozpadlý statek. „Přemýšlel jsem o tom, že je u nás nedostatek jehněčího masa a ovčích výrobků, tak jsem zkusil hledat vhodné místo, kde by se

daly chovat ovečky. Našel jsem Hluboké Dvory. Přestěhovali jsme se, nakoupili základní stádo a postupně je rozšiřujeme,“ vypráví rodák z Banské Štiavnice, který už ale více než dvacet let žije na Moravě. Myslénka začít s chovem ovcí se přímo nabízel. Ovece totiž k zdejším krajím patřily odjakživa. Chovaly se zde ve velkém, ale pouze na vlnu. Kdo si chtěl pochutnat na jehněčím, sýru nebo brynzových haluškách, musel na Slovensko, kde se chovála mléčná plemena ovcí. V devadesátých letech minulého století prudce klesla cena vlny, chov ovcí se přestal vyplácet a stáda byla hromadně vybiřena. Teprve v poslední době se ovečky opět začínají navracet na louky a pastviny. A pochut-

nat na sýru si nyní můžete, aniž byste opustili území Jihomoravského kraje. Korenkovi ho na farmě v Hlubokých Dvorech vyrábí z mléka od osmdesáti oveček denně kolem sedmi kilogramů. „Mléko se ohřeje na teplotu dojení, přidá se do něj syřidlo a vysráží se. Vznikne z toho takový jakoby pudink, který se pak rozpadne na drobné kousky, zvané hrachovina. Ta se vybere ze sýrovátky, nechá se okapat a za pět minut máte hrudkový sýr. Je to velmi jednoduchá technologie, nic tajného ani složitého,“ popisuje Zoltán Korenek. Na statku mají Korenkovi mlékárnu podle předpisů Evropské unie, což pro jejich výrobek představuje vstupenku do obchodní sítě. Sýr vyrábějí z pasterizovaného, stoprocentního ovčího mléka. Když dostali nabídku od Místní akční skupiny Moravský kras na certifikaci sýra, rádi ji přijali. „Je to dobré zviditelnění a musím říct, že mi to moc pomohlo. Lidé si nás našli a začali jezdit pro sýr k nám do Hlubokých Dvorů. Letos jsme veškerou produkci prodali přímo ze statku. Myslím, že to bylo i díky MASce,“ pochvaluje si Zoltán Korenek.

Popravdě řečeno, na farmu do Hlubokých Dvorů se rozhodně vyplácí zavítat. Kromě výběrného přírodního nebo uzeného sýra si zde mů-

žete dát v restauraci specialitu z jehněčího masa nebo třeba pravé brynzové halušky. Krásná okolní krajina je navíc úplným balzámem na duši. Vše dohromady tak představuje obrovský potenciál pro turistický ruch. „Představte si manažera, který strašně moc pracuje. Přijede na farmu, tři dny nedělá nic jiného než bydlí na salaši, pase ovce a popíjí zčínici. Nedovedu si představit lepší relax,“ usmívá se Zoltán Korenek. Do budoucna uvažuje i o tomto druhu podnikání, v současné době se ale stoprocentně věnuje výrobě a obytu mléčných produktů.

O prospěšnosti výrobků z ovčího mléka pro zdraví člověka vůbec nepochybuje. „Ovčí mléko obsahuje de-

setkrát víc vápníku než kravské.

Když si zlomíte ruku a budete pojiždat ovčí sýr, určitě se vám zlomenina zahojí dřív a lépe, než když budete užívat vápník v tabletách. Přírodně a zdravá je i ovčí brynz, která obsahuje více organismu prospěšných laktobakterií než kravské mléko,“ je přesvědčen Zoltán Korenek.

Největším zadostiucněním pro něj je, když vidí, že jeho výrobky lidem chutnají. „Je příjemné dělat něco s vědomím, že za vámi něco zůstává. Mám radost, když lidé přijdou, ochutnají, koupí, popovídají, jak si jídlo upravili, jak chutnalo rodině. To člověka skutečně potěší,“ uzavřel Zoltán Korenek.

Václav Parák: jaký má včelař sen

O tom, jak radikálně může dárek k patnáctinému narozeninám ovlivnit další život člověka, ví své Václav Parák. „Dostal jsem od rodičů své první včelstvo. Prý abych neměl čas na lumpárny. Tento koníček sice nemá v naší rodině žádnou tradici, ale měl jsem tehdy možnost získávat rady a zkušenosti od profesionálního včelaře. Využívám je prakticky dodnes,“ říká Václav Parák, kterého osud zavál na různá místa životní i pracovní, a tak dnes žije a pracuje v Lažánkách.

Původně chtěl jako zemědělský inženýr zůstat na vysoké škole a dát se na pedagogickou dráhu, ale finanční podmínky byly neadekvátní. „Jednou mne oslovila šermířská společnost 1645, což je letopecet obléhání Brna Švédy. Pozvali mne na jarmark. Už tehdy jsem ze zájmu dělal stáčené svíčky z voskových mezistěn a měl jsem i zkušenost s litím vosku do forem. Vyprodal jsem tam úplně všechno, co jsem měl. Po dvou dnech jsem seděl doma úplně zničený, ale uvědomil jsem si, že jsem v podstatě vydělal mnohem víc, než byla ta almužna na vysoké škole. To rozhodlo,“ vzpomíná včelař z Lažánek.

Letos má Václav Parák pětadvá-

cet včelstev. Udržet je zdravá, to dá hodně práce, ale díky dobrým zootechnickým opatřením se mu to daří. Pokud jde o snůšku, přírodě se poručit nedá. Tento rok byl komplikovaný. Včelař kočoval k řepce na Lipůvce. Bylo velmi proměnlivé počasí, ale pak začal medovat les...

Václav Parák prodává med a i další včelí produkty. Například dělá asi sto druhů litých svíček ze včelího vosku. První formu si koupil jako student za nehorázné peníze ve Vídni. Forem postupně přibývalo, dnes jich má kolem stopadesátky. „Naším originálem v tomto sortimentu je zasněžený vánoční stromček. Postup jeho výroby jsme si vymysleli sami,“ říká a také dodává, že výrobu už by sám nezvládl, a tak dává práci i jiným lidem. Vedle litých svíček do jeho sortimentu stále patří ty stáčené z voskových mezistěn. „V sortimentu máme asi třicet druhů, liší se barvou, silou a výškou. Samozřejmě jsme schopni se přizpůsobit i dalším specifickým požadavkům zákazníků,“ dodává Václav Parák.

Poslední čtvrtinu roku předznamenávají Vánoce. V Lažánkách vznikají i stále oblíbenější voskové ozdoby na vánoční stromky. Ročně lažánecká

dílna zpracuje asi dvě tuny vosku, který je třeba nakoupit, stejně jako mezistěny.

K plánům Václava Paráka patří otevření vlastní prodejny. Místnost pro ni je už připravena. Dále je to organizace minikursů či dílniček, při nichž by každý měl možnost vyrobit si v Lažánkách svíčku podle svých představ. A jaký má včelař sen? Vybudovat včelín, do kterého by mohl brát turisty a další zájemce. Byl by rozdělen sklem tak, aby si každý mohl na vlastní oči prohlédnout, jak vypadá život včelstva. „Nemá smysl si namlouvat, že jsme schopni konkurovat v produkci medu třeba Portugalsku nebo Španělsku. Tam snůškové období trvá až devět měsíců, u nás jsou to pouhé tři měsíce. My musíme nabízet něco jiného, co lidi zaujme. A já si myslím, že život včel je natolik zajímavý, že dokáže návštěvníky přilákat,“ říká včelař. Mezi výrobci sví-

ček je stále větší konkurence. Proto hledal Václav Parák další možnosti a dal se do výroby mýdel. „Když se podíváte do historie, oba obory patřily do oblasti zpracování látek tukové povahy, kam patří včelí vosk i oleje, ze kterých se vyrábějí mýdla. Existovalo i řemeslo svíčkář-mýdlář. Začal jsem se zajímat o výrobu a dělat první pokusy. Nejlepším zdrojem informací vedle internetu a knížek ze Spojených států a Velké Británie, byla literatura z první republiky,“ vzpomíná výrobce. Dnes v jeho dílně vzniká kolem dvaceti druhů mýdel. Je to řada, která obsahuje základní mýdlovou hmotu, esenciální oleje a bylinky. Další řada mýdel obsahuje ještě rostlinné oleje – avokádový, olivový, mandlový a další. „Hitem mezi mládeží je mýdlo s konopným olejem, kde je i nadrcené konopí. Novinkou je například mýdlo s kozím mlékem. Zájem je o mýdla s meduňkou a měsíčkem, s lesními plody i s přidáním parfémů. Každý si v sortimentu najde to, co hledá,“ dodává Václav Parák.

„Vyrábíme dvě základní velikosti mýdel. Jsou to obdélníčky o váze 90 gramů a čtverečky 45 gramů. Zatím největší mýdlo vážilo 180 gramů. Na objednávku jsme schopni udělat další věci,“ vysvětluje Václav Parák. Například v Americe má ruční výroba mýdel velkou tradici. Tam nakoupili na šedesát druhů forem na lití mýdla různých tvarů – srdíčka, kočičky, nebo například keltské nebo vikingské ornamenty.

„Věřím, že si letos o Vánocích v Brně na Staré radnici vyzkoušíme dílničku pro děti. Každý účastník si bude moci udělat mýdlo podle svých představ. Jako první v republice využijeme při této příležitosti jednorázové formičky,“ říká Václav Parák a už dnes zve všechny zájemce na vánoční trh, který se bude konat na brněnském náměstí Svobody. Můžete si tam vybrat mýdla, vánoční ozdoby i svíčky. Ty vánoční se mimo chodem každoročně začínají vyrábět už od března.

Stanislav Boček: Zachovat staré odrůdy není jen staromilství

Pokračování ze strany 1

Staré stromy a odrůdy mi učarovaly, po večerech jsem listoval v pomologických atlasech a učil jsem se odrůdy poznávat. Byla to celkově velmi náročná práce. Ovoce jsem svázel na zádena na kole. Zmapoval jsem asi deset katastrů, od Sebranic až po Olešnici.

Co všechno musí člověk nastudovat, aby se stal pomologem?

Abyste se stal člověkem pomologem, nestačí jen studovat, musíte tu být jistý cit a hlavně, jak říká kolega Václav Tetera: „Pomologie se nedá naučit, musí se zažít“. Nejlépe je kombinovat studium literatury s přímým zasléváním od učitele, zkušenějšího pomologa. Kniha ukáže mnohé, ale jablko na obrázku si neosáháte a neochutnáte, stromů se nedotknete.

Je třeba si všimnout drobných detailů, odstínů barev plodů i listů, všeho, co vám nabídne pouze živý strom.

Co Vás nejvíce zajímá na starých krajových ovocných odrůdách?

Zajímá mě asi všechno. Jejich původ, historie, rozšíření, proč si některé získaly oblibu a jiné byly zavržovány. Fascinuje mě pestrost tvarů stromů i plodů, které se nejlépe projevují při minimalizaci zásahů člověka. Stromky po zapěstování mnohdy žijí svým vlastním životem, vyvinou se v krásné stromy. Zachovat je určitě není jen staromilstvím.

Proč by tedy podle Vás měly staré odrůdy zůstat zachovány?

Staré odrůdy dávají i v současnosti mnoho užitečného. Vědci a šlech-

titelé si jich vážejí pro možnost využití na šlechtění nových odrůd. Odborně řečeno - představují cenné genetické zdroje, jsou nositeli vloh odolnosti proti mrazu, chorobám a podobně.

Proč je lepší sníst jablko, které mi uzraje na zahrádce u domu, než to, které je dovezené třeba z Itálie a vypadá nádherně?

Z pohledu prostého konzumenta je logické, že ovoce, které roste bez ošetřování chemickými přípravky, není zatíženo rezidui pesticidů, což poznáme i v chuti. Pořád je ale lepší si v obchodě koupit chemicky ošetřené ovoce, ale českého původu, než ovoce dovezené ze zahraničí. Naši zemědělci bojují s vysokými cenami hnojiv i pesticidů a to je nutí k omezení používání postřiků jen na nezbytnou potřebu. V ekonomicky vyspělejších zemích se tolik nešetří, ovoce se ošetřuje preventivně, výjimkou není i dvacet

pět až třicet chemických postřiků za vegetaci. U nás jich bývá v průměru kolem patnácti až sedmácti, což už je značný rozdíl. Samozřejmě nejlepší je nestříkat vůbec, zvláště máme-li malé děti.

Je nutné šlechtit stále nové a nové odrůdy ovoce?

Někdy mi připadá, že se šlechtit jen proto, aby se něco dělalo. Lidé se asi musí něčím bavit. V současnosti máme v ČR registrováno asi sto deset moderních odrůd jablek, dalších zhruba dvacet je v procesu registrace. Je jistě hezké mít takovou pestrost, můžeme si vybrat, třeba jen podle jména. Nové odrůdy jsou si totiž v mnohém značně podobné, není mezi nimi ta úžasná variabilita jako u odrůd starých. Na druhou stranu je třeba přiznat, že se u ovoce zlepšila odolnost k chorobám. Zvláště cenné jsou takzvané rezistentní odrůdy jablek, které nemusíme vůbec ošetřovat

proti strupovitosti. Je ovšem otázku času, jak dlouho jim rezistence zůstane. Příroda se totiž neustále vyvíjí. Staré odrůdy sice nejsou zcela rezistentní, ale jejich neúplná odolnost je naproti tomu stabilnější, trvanlivější. Význam šlechtění nechci rozhodně snižovat, naopak. Nevíme, jaké problémy přinese budoucnost. V globalizovaném světě se změny urychlují, jsou k nám zavlekány nové choroby, dosud neznámí škůdci, hrozí výskvy počasí. Na vše by měl být šlechtitel připraven. A mít po ruce i staré osvědčené odrůdy.

Jaké je Vaše oblíbené jablko?

Borovinka, známější pod jménem Charlamowski. Stará ruská odrůda s neobyčejně krásně vybarvenými plody, které mají nápadně červené žilhanou slupku od kalicha až ke stopce.

Je pro Vás Vaše profese koníčkem, nebo máte i jiné záliby?

V současné době je pro mě ovocnářství i hlavním koníčkem. Doma jsem předloni založil ovocnou školkou, ve které se chci specializovat na množení pouze starých odrůd, zejména jablek a hrušní. Budu je tak nejen udržovat při životě, vysazovat na vlastní pozemky, ale zároveň nabízet druhým, čímž přispěji k jejich návratu do krajiny. Až se tak stane, rád se vrátím k jednomu z koníčků – oprávněně své staré kolo. Budu samozřejmě přednostně vyhledávat cesty osázené ovocnými stromy. Asi poněkud naivní a utopistické v době, kdy se staré aleje kácí.

Pekař musí být i dobrý počtář

Kolik kvasu, mouky, vody, soli, cukru, máku, kmínu, různých semínek a dalších ingrediencí je třeba připravit na pečení chleba, rohlíků, vek či bábovek a závinů podle denní objednávky, to všechno si musí umět pekař spočítat. A samozřejmě i dobu, kterou bude ke své práci potřebovat. Zvláště, když se v pekárně Jiřího Horáka v Rudici dělá většina práce ručně. K tomu je zase zapotřebí velké množství znalostí, zkušeností a léty získaný fortel.

„Nemůžu říci, že bych si jako kluk přál být pekařem. Naopak, mým snem bylo stát se autolakýrníkem. Ale realita byla jiná. Ve škole mne nutili vybrat si mezi horníkem a zedníkem. A to se mi vůbec nechýlo. Bydli jsme tehdy v Mikulově a nedaleko byla pekárna, často jsme jako děti nakukovaly dovnitř. Tak jsem si ten záseň, že bych se chtěl u nich vyučit. Hned mi dali potřebné papíry a bylo rozhodnuto,“ říká Jiří Horák. Následující roky prožil ve škole na Charbulově ulici v Brně. Týden škola, týden dílny. Chodil získávat zkušenosti jak do velkých průmyslových pekáren, tak i do malých dílniček. „Jedna z nich byla například Heršpícih. Vozili jsme chleba do obchodu na dvoukolečku. Tam už lidi stáli frontu a brali nám chleba do slova pod rukama,“ vzpomíná rudický pekař a dodává: „Rodinná tradice v pekařině u nás neexistuje. Až když jsem byl v učení, tak mi děda řekl, že jeho bratr, mimochodem stejně Jiří Horák jako já, se taky učil pekařem. Ale já jsem ho nikdy nepoznal, protože zahynul v koncentračním táboře...“

Učně k práci pekaři pouštěli většinou až když už nemohli nic pokazit. Všechno se učili až praxí. „Poslali mne do malé dílny na záskok za dovolenou. V peci byla teplota přes tři stovky a dělal se tam tříkilový chleba.

To už byla pořádná váha. Já jsem byl tehdy takové tinitko. Ruce jsem měl stále plné třísek... Až dnes si uvědomuji, kolik měl se mnou ten pekař trpělivosti. Ale učil jsem se rychle, za týden už jsem mu byl rovnocenným partnerem,“ popisuje Jiří Horák svoje profesionální začátky. Pak vystřídal několik působišť a už v roce 1987 ho lákalo, jak se říká, dělat na sebe. Působil v Bílovicích nad Svitavou a tam se potkal s opravářem pečí Aloisem Trávníčkem, který ho nalákal do Ru-

dice. V nově zbudované pekárně začal působit v roce 2000. Od té doby si už udělala dobré jméno a jeho pekárenských výrobky se mohou pyšnit logem modré kapky, což znamená, že pečivo Jiřího Horáka má certifikát – Moravský kras – regionální produkt. Pracovní den začíná pekaři ve tři hodiny odpoledne, když nepočítáme to,

ni kousky do pece. Nejdříve pečou Jiří Horák chleba a po něm drobné a sladké pečivo. Končí ve čtyři hodiny ráno, kdy je třeba všechno rozvézt do prodejny. I to je pekařova práce ještě před tím, než jde konečně spát. K přípravě chleba se v rudické pekárně používá stará „babicevská“ receptura s třístupňovým vedením kvasu. Pak se přidá mouka, voda, sůl a kmín a udělá se těsto, které se nechá asi tři čtvrtě hodiny ustat, aby naběhlo. Odvážené kousky ženy zpracují a dají do ošatek asi hodinu nakynout. Nejdříve jdou bochníky do tak zvané ostré pece, kde jsou patnáct minut při teplotě až 300 stupňů, tam naskočí a udělá se kůrka. Dopéka se půl hodiny ve druhé peci, kde je asi dvě stě stupňů a je připraven na váš stůl.

„Drobní pekaři to dnes nemají právě nejsnadnější. Ale nechci si naříkat. Mrzí mne jen, že například v Jedovnicích mají lidi zájem o můj chleba, ale nedá se tam koupit, protože obchodníci odebírají jen minimální množství. Blansko je blízko, ale náš chleba tam najdete jen ve dvou prodejnách,“ konstatuje Jiří Horák s tím, že na jeho chleba a pečivo si mohou pochutnat lidé na Krásensku, v Drahaně, nebo v Brně, ale také v Ochozu, v Bílovicích, ve Krtíně, Bukovince i na jiných místech. Samozřejmě i v Rudici.

„Dělám chleba ve dvou velikostech, tmavý chleba se semínky, rohlíky, pleťnky a veki. Dále sládké pečivo jako vánočky, bábovky, lupáčky, i plněné mákem, koláče, buchtíčky na šodó, závin,“ vyjmenovává pekař s tím, že se jedná o kusovou výrobu v malých sériích. Nesmíme zapomenout na Rudické tyčinky se solí podle tradiční receptury, ty si pamatuje především

Ochutnejte Moravský kras

Pšeničné pivo Velen

(pokračování ze strany 1)

Do lázně vloženy věnky (kytice) z libě vonících lesních bylin a znavený kníže si odpočinul na připraveném polštáři. Za odměnu daroval kníže Velenovi veškerou krajinu, kterou ze své, na kopci se nalézající krajiny přehlédnouti mohl. Na místě, kde stávala Velenova chata postaven hrad, při jehož stavbě Velen sám byl nápomocen, a když spadnuvším kamenem byl zraněn na bosé noze, zvolal, že nebude „bosko-více“ choditi.

Jaké by mělo být nové pšeničné pivo? Zopakujme si pár charakteristik tohoto nápoje. Za pšeničné pivo je považováno takové, při jehož výrobě je nejméně jedna třetina z celkového extraktu dodána pomocí pšenice či pšeničného sladu. Pšeničné pivo je charakteristické světlou až slámovou barvou, vysokou nasyceností a bohatou pěnou. Pšeničné pivo se také prodává převážně nefiltrované. V pšeničném pivě jsou cítit kvasnice, mírná kyselost a mnoho rozličných ovocných vůní.

Chuťová stránka pšeničných piv bývá dle regionu původu značně rozdílná a kolísá od nakyslé až po trpkou, nasládnou a ovocnou chuť. Vždy se však konzumentovi dostává zajímavé harmonie chuti, jež je dána právě obsahem pšenice a druhem použitých kvasnic a typu kvašení. Pšeničná piva mají v našich krajích dlouhou historii a dá se říci, že jistotu dobu bylo pšeničné pivo stejně obvyklé jako pivo vařené čistě z ječného sladu. Určitou dobu se dokonce vařila piva čistě pšeničná a čistě ječná. Piva vznikla ze směsi sladu ze začala vařit až později a předpokládá se, že to byl důsledek „smíšeného“ výsevu na polích. Piva pšeničná byla i v Čechách v 15. - 17. století dokonce převážující. Pravděpodobně proto, že pro pšeničná piva se převážně používalo svrchní kvašení, jež probíhá při vyšších teplotách, které vládnu pro větší část roku. Důvodem jejich ústupu byla pravděpodobně vyšší cena pšenice.

Pšeničné pivo se velmi často podává ve vysokých štíhlých sklenicích, které jsou někdy i na stopce. Vypadají jako šampusové sklenice ve větším provedení. Doporučená teplota podávání piva je 6 - 8 °C.

starší generace z doby, kdy nejrůznější čipsy, brambůrky a další laskominy u nás ještě k míni nebyly.

Z drobného pečiva jdou na odbyt například pleťnky, ze sladkého vánočky. Šikovné ruce dvou pracovníků udělají za tři čtvrtě hodiny až sto pleťných vánoček. Za týden spotřebují v rudické pekárně asi deset kilo droždí za měsíc přibližně pět set kilo mouky.

Pekař a jeho pomocnice už dobře vědí co a kdy dělat. Důležité také je mít dobře připravenou pec. V Rudici mají parní, vytápěnou plynem, dřívě se používalo dřeva. To už hodiny se v ní upeče sto padesát bochníků chleba. „V mládí jsem trochu své volby povolání litoval. To víte, ostatní šli na zábravu a já musel do práce. Ale člověk si zvykne. Je to jiný styl života, ale bez velké pomoci a pochopení manželky a dcer by se to zvládalo hůř,“ říká pekař, který na sebe prozradil, že má rád bonsaje a když má chvíli času, věnuje se psům, zejména dvěma barzojům.

Začínáme Leader 2007 - 2013 v Moravském krasu

Co to je LEADER?

LEADER je z francouzského Liaison entre les actions economic rural (Propojování akcí hospodářského rozvoje venkova neboli Propojení aktivit pro rozvoj ekonomiky venkova). To samo vyjadřuje jeho původní obsah a zaměření. Po zkušenostech od roku 1991 je považován za nejefektivnější nástroj podpory venkova. Dnes se realizuje na většině území evropského venkova a rozvíjí se i v přistupujících zemích, tak jako tomu bylo u nás. Proč tomu tak je?

LEADER je založen na místním partnerství, na jednotné místní rozvojové strategii, má výrazné decentralizované řízení i financování (sami

zástupci místních organizací si určují, na které aktivity se zaměřit). Program je v podstatě otevřená metoda k rozvoji regionu. Za metodou samozřejmě nutně směřují prostředky na rozvoj, i když ty již s různými prioritami v různých obdobích. Metoda LEADER se opírá o přístup „zdola nahoru“. To znamená, že nejvyšší hodnotu má to, co lidé žijící ve vymezeném území společně určí jako prioritu a také jednotlivě realizují. Principem je tedy propojení lidských a jiných kapacit daného území, vytvoření společné strategie a společné rozhodování. Podstatné je partnerství a spolupráce v regionu, kterého se účastní jak samosprávy, tak podnikatelé a neziskové organizace.

Přístup LEADER tvoří sedm kritérií

1. Přístup vycházející z dané oblasti

Tento přístup zahrnuje definování rozvojové politiky na základě vlastní situace oblasti a jejích silných a slabých stránek. V programu Leader je touto oblastí sourodá místní venkovská jednotka charakterizovaná vnitřní sociální soudržností, společně sdílenou historií a tradicemi, smyslem pro společnou identitu atd. Vědomí přístupu vycházejícího z dané oblasti stále roste, jelikož „hybné síly“ v místní oblasti uznávají důležitost role vnitřních zdrojů při dosahování udržitelného rozvoje. Na úrovni MAS přispěl přístup vycházející z dané oblasti k lepšímu ztotožnění se venkovských aktérů s územím.

2. Přístup „zdola nahoru“

Tento přístup usiluje o podporu rozhodování na místní úrovni o všech hlediscích rozvojové politiky se zapojením všech zúčastněných stran. Jeho cílem je dosáhnout zapojení místních účastníků, včetně místní populace jako celku, hospodářských a sociálních zájmových skupin a zástupců veřejných a soukromých institucí. Přístup „zdola nahoru“ závisí na dvou hlavních činnostech – „animaci“ (usnadňování činnosti) a školení místních komunit – a přichází na scénu v různých stádiích programu. Na úrovni projektu je důležité, aby projekt zahájili místní aktéři a aby byla konzultována veřejnost, které se akce týká.

3. Přístup založený na partnerství a „místní akční skupina“ (MAS)

MAS je seskupení veřejných a soukromých aktérů sjednocených partnerstvím, které určuje společnou strategii a místní akční plán pro rozvoj oblasti Leader+. MAS je jedním z nejpůvodnějších a nejstrategičtějších rysů přístupu Leader. MAS s tím odborníků z praxe, rozhodovací pravomocí a docela velkým počtem představuje nový model organizace, která dokáže výrazně ovlivnit institucionální a politickou rovnováhu určité oblasti. MAS poskytly odpovídající mechanismy pro účast, zvyšování informovanosti a organizaci místních aktérů ve prospěch rozvoje venkova. Rozdělení úkolů a odpovědností mezi partnery (tvůrci programů, MAS, členové MAS) by mělo být jasné a průhledné.

4. Inovace

Kromě koncepce Leader a jejího provádění v oblasti, která je sama o sobě inovativní, vyžaduje iniciativa, aby byly inovativní i akce. Může se jednat o akce na podporu místních zdrojů novými způsoby, akce, které jsou zajímavé pro místní rozvoj, ale na něž se nevztahují jiné rozvojové politiky. Dále akce, poskytující nové odpovědi na slabé stránky a problémy venkovských oblastí nebo akce, které vytvářejí nový produkt, nový proces, nové formy organizace nebo nový trh. Inovace je také začleněna v pedagogických a síťových prvcích programu šíření informací k dalším skupinám aktérů, kteří si přejí inspirovat se z výsledků dosažených jinde nebo provádět společné projekty.

5. Integrovaný přístup

Akce a projekty obsažené v místních akčních plánech jsou navzájem propojené a koordinované jako sourody celek. Integrace se může týkat akcí prováděných v jednom odvětví, všech akcí programu nebo konkrétních skupin akcí nebo – a to je nejdůležitější – spojení mezi různými zúčastněnými hospodářskými, sociálními, kulturními, environmentálními aktéry a odvětvími v dané oblasti.

6. Vytváření sítí a spolupráce mezi oblastmi

Tím, že je umožněna výměna a oběh informací o politikách pro rozvoj venkova, šíření a přenos osvědčených postupů, inovativních strategií a akcí, se síť Leader zaměřuje na omezení izolace MAS a na vytvoření zdroje informací včetně analýz akcí. Pro doplnění formování stávající evropské a národní sítě se některé MAS spontánně zorganizovaly do neformálních sítí. Další klíčovou součástí programu Leader je spolupráce mezi venkovskými oblastmi. Tato spolupráce může být nadnárodní, může k ní však také docházet mezi oblastmi v stejném členském státě (meziúzemní).

7. Místní financování a řízení

Převedení velké části rozhodovacích odpovědností za financování a řízení na MAS je dalším klíčovým prvkem přístupu Leader. Míra samostatnosti MAS se však značně liší podle konkrétního režimu organizace a institucionálního kontextu v daném členském státě.

Proč jsou v Leaderu tak důležité inovace?

Inovace je základním prvkem metodiky programu Leader. Leader jako systém pilotních projektů ze své podstaty vyžaduje inovační přístupy k místnímu rozvoji ve venkovských oblastech. Místní programy by měly zahrnovat akce, které obsahují něco nového, co ještě nebylo v regionu vyzkoušeno a co by mohlo být zahrnuto do dalších regionů nebo oblastí činnosti tohoto programu. Měl by být „laboratoriem nových nápadů“. Je nutné ocenit nové chápání inovace ve výzkumu. Lze je vnímat jako výsledek vzájemného působení mezi různými hráči, kteří mohou pocházet ze specifického sociálního, politického a ekonomického prostředí. Dynamičnost inovace není dána jen existující znalostní základnou, ale do značné míry i účinností a účelností studijních procesů.

Na nové nápady nebo způsoby provádění se může přijít náhodou nebo také mohou být součástí procesu rozvoje. Nové inovace se rodí ze zvědavosti, kreativity a spolupráce. Pokud partneři v projektu nemají přesné poznání, kam určitým projektem směřují, je dosažení cílů projektu v podstatě nemožné. Také v případech, kdy vedoucí projektu nemají pro svůj pro-

jekt přidělen dostatečné zdroje, především pokud jde o pracovní dobu a čas, je téměř nemožné být kreativní. Nikdo však není při řešení otázky inovace sám. Často je k dispozici pomoc ostatních vedoucích projektů, dalších MAS, členů rady MAS, orgánů apod., kteří jako partneři mohou poznatky a inovace poskytnout a vytvořit systematicky. Někteří lidé získali svou způsobilost a zkušenosti v různých druzích projektů a mohou k procesu inovace přispět.

Inovace je potřebná, protože budoucnost vyžaduje nové metody, produkty a služby. Inovace se stala důležitějším tématem nejen v kontextu trhu a podniků, ale i v kontextu regionálního růstu a rozvoje. Leader je dokonalejším nástrojem pro vyzkoušení nových věcí. Mělo by se na něj pohlížet jako na prostředek vylepšení inovace a vytvoření lepší budoucnosti. Inovace je důležitá pro každého a je třeba se jí zabývat stále více. Zkoušením nových věcí, při změnách právní úpravy (pokud brání inovaci) a při spolupráci na vylepšení inovace je jediným rizikem programu Leader, že bude úspěšný!

Strategický plán Leader:
Nové výzvy a nové příležitosti
pro Moravský kras

Integrovaná strategie území:
Otevíráme Moravský kras

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí

Máme za sebou 1. výzvu Strategického plánu LEADER

Místní akční skupina MAS Moravský kras o. s. přijala ve dnech od 1. do 22. září 2009 ve své 1. výzvě programu LEADER 2007-2013 (v rámci 8. kola Programu rozvoje venkova) celkem 24 žádostí o dotaci. Jednotlivé žádosti prošly kontrolou formálních náležitostí, administrativní kontrolou a kontrolou přijatelnosti na MAS. Tyto kontroly byly ukončeny 30. září 2009.

Dne 1. října 2009 se uskutečnilo veřejné slyšení žadatelů v 1. výzvě a poté následovalo hodnocení projektů vylosováními členy výběrové komise. Hodnocení se zúčastnilo pět členů (tři zástupci za neziskový a podnikatelský sektor, dva zástupci za veřejnou správu). Tři členové výběrové komise hodnotili 14 projektů, dva členové 15 projektů. Každý projekt tak byl obhodován třemi hodnotiteli. Výsledky s celkovým počtem získaných bodů jsou uvedeny v tabulce.

V 1. Výzvě MAS Moravský kras o.s. tak byla zavázována celko-

vá stanovená alokace roku 2009, tj. 10 827 937 Kč a navíc částka 170 094 Kč přesunutá z opatření IV.1.1 do opatření IV.1.2.

V roce 2010 se přepokládá vyhlášení dvou výzev, a to v druhé polovině měsíce února a v dubnu. Na zpracování a předložení žádostí bude minimálně 60 dnů s termínem do konce dubna 2010.

V dalším období proběhne kontrola a výběr žádostí Místní akční skupinou. Termínem pro předložení na RO SZIF v Brně - červěn, říjen 2010. Přesná výše alokace finančních prostředků pro rok 2010 není v této době známá, předpokládá se ve výši cca 12 mil. Kč.

V roce 2010 bude výzva vyhlášena na fiche č. 2, 3 a 4. Již nyní lze získat více informací o podporovaných aktivitách v rámci jednotlivých fichí a vymezených příjemcích dotace na webových stránkách MAS Moravský kras o.s. – www.mas-moravsky-kras.cz.

Název žadatele	Název projektu	Celkový rozpočet	Způsobitě výdaje	Dotace	
Fiche 1 - Přiležitost pro objevy					
Podpořené projekty					
1.	Sportovní klub BAHNA Spešov	Po stopách starých ovocných stromů	300 000 Kč	300 000 Kč	270 000 Kč
2.	SDH Březina	Osm březínských zastavení	198 000 Kč	198 000 Kč	178 200 Kč
3.	Občanské sdružení Studánky	Za pověstmi Dražanské vrchoviny	170 500 Kč	170 500 Kč	153 450 Kč
4.	FPO s.r.o.	Pěší stezka Olomučany	353 910 Kč	306 600 Kč	275 940 Kč
Fiche 6 - Přiležitost pro místní produkty					
Podpořené projekty					
1.	Eva Sedláková	Modernizace faremni mlékárny - výroby regionálních produktů	488 656 Kč	410 635 Kč	205 317 Kč
2.	Mlékárna Otínoves, s.r.o.	Rekonstrukce stávajícího objektu na sklad obalového materiálu	2 320 500 Kč	1 950 000 Kč	975 000 Kč
Fiche 7 - Přiležitost pro všechny generace					
Podpořené projekty					
1.	Obec Řícmanice	Koupaliště v Řícmanicích - koupaliště pro všechny generace	2 330 258 Kč	955 556 Kč	860 000 Kč
2.	Městys Křtiny	Vybavení pro spolkové aktivity ve Křtinách	248 710 Kč	209 000 Kč	188 100 Kč
3.	Obec Rudice	Sad pod lipou - zázení a občerstvení nejenom pro Rudici	727 285 Kč	611 164 Kč	550 047 Kč
4.	Městys Sloup v Moravském krasu	Dětské hřiště pro Sloup a okolí	340 600 Kč	286 218 Kč	257 596 Kč
5.	Městys Protivanov	Sportovně-rekreační areál v Protivanově	974 557 Kč	818 956 Kč	737 060 Kč
6.	Obec Račice-Pístovice	Sport a volný čas v Račicích - Pístovicích	2 330 258 Kč	1 958 200 Kč	1 762 380 Kč
7.	Občanské sdružení Studánky	Studnice - kulturní a sportovní areál	218 795 Kč	218 795 Kč	196 915 Kč
8.	Obec Spešov	Multifunkční obecní dům ve Spešově	2 378 989 Kč	1 999 150 Kč	1 799 235 Kč
9.	SK Olšany	Rozvoj sportovního a kulturního využití v obci Olšany a okolí.	124 300 Kč	124 300 Kč	111 870 Kč
10.	Obec Vavřinec	Místní knihovna Veselice - Centrum reg. literatury a výstavní galerie	2 412 626 Kč	2 000 000 Kč	1 800 000 Kč
11.	Obec Bořitov	Šachové hřiště a dětský koutek	410 550 Kč	355 000 Kč	319 500 Kč
12.	Obec Vilemovice	Knihovna - srdce obce	308 050 Kč	260 135 Kč	234 121 Kč
13.	Městys Dražany	Teplná izolace stropu Úřadu městyse Dražany	163 000 Kč	137 000 Kč	123 300 Kč
Náhradní projekty					
14.	Obec Bukovinka	Oprava společenského domu v Bukovince	2 375 890 Kč	1 996 543 Kč	1 796 891 Kč
15.	Obec Ježkovice	Klubovny v kulturním a společenském centru v Ježkovicích	2 357 866 Kč	1 981 400 Kč	1 783 260 Kč

Projekty spolupráce „Moravská brána do Evropy“

„Moravská brána do Evropy – nové venkovské expozice a muzea“

V letošním roce předložily tři partnerské místní akční skupiny z Moravy – MAS Regionu Poodří, MAS Moravský kras a MAS Moravská cesta v rámci 7. kola výzvy Programu rozvoje venkova, v opatření IV.2.1. a) Realizace projektů národní spolupráce společný projekt „Moravská brána do Evropy – nové venkovské expozice a muzea“.

Zapojení partnerů:
Muzeum historie a tradic Bouzovska – Bouzov (MAS Moravská cesta)
Muzeum historie zámku Bartošovice – Bartošovice (MAS Regionu Poodří)
Muzeum řemesel – Senetářov (MAS Moravský kras).

Hlavním záměrem projektu spolupráce je rozvoj partnerství tří MAS ze tří moravských krajů, která byla formálně stvrzena v listopadu 2007 a postupně se rozvíjí v koordinaci nejrůznějších aktivit.

Hlavním předmětem projektu spolupráce je vytvoření inovativního produktu – obnova tří stávajících objektů pro nové venkovské expozice a muzea, jejich místní propagaci formou infocedulí, návazných pěších tras a meziregionální vzájemnou propagaci v partnerských regionech.

Náklady projektu „Moravská brána do Evropy – nové venkovské expozice a muzea“:

Celkové náklady projektu 4.919.000,- Kč 100,0%
Muzeum Bouzovska 1.994.000,- Kč 40,5%
Muzeum Bartošovice 1.460.000,- Kč 29,7%
Muzeum Senetářov 1.465.000,- Kč 29,8%

Funkci koordinační MAS, tj. garantem projektu je MAS Moravská cesta (Litovelská Pomoraví, o.s.).

„Moravská brána do Evropy – mapování a studie obnovy technicko-historických památek na venkově“

K další spolupráci se zástupci partnerských MAS dohodli na předložení ještě jednoho projektu spolupráce v rámci 7. kola výzvy, a to s názvem „Moravská brána do Evropy – mapování a studie obnovy technicko-historických památek na venkově“.

Hlavním předmětem projektu spolupráce je zmapování všech zachovaných i zaniklých technicko-historických památek na území všech tří místních akčních skupin. Dále vypracování studií obnovy a využití těch nejzajímavějších památek s návazností na oživení cestovního ruchu, a tím zajištění vyšší atraktivitu venkovských oblastí a kvality života. Součástí projektu bu-

dou vzdělávací akce k podpoře využití památek v cestovním ruchu a stejně jako v předchozím projektu dojde na meziregionální vzájemnou propagaci v partnerských regionech.

Zmapování a studie obnovy, respektive využití těchto památek (místní produkce, původní řemesla, historické expozice, atd.), přispěje k rozvoji cestovního ruchu a ke zvýšení kvality života na venkově. Důležitým předpokladem obnovy technických památek a jejich následného využití je kromě zmapování především jejich publicita a propagace, což společně se vzděláváním aktérů venkova bude výrazný krok k tomu, jak tyto památky oživit a využít k rozvoji cestovního ruchu. Cestovní ruch přináší prospěch širokému okruhu hospodářských odvětví. V této situaci představuje rychle se rozvíjející cestovní ruch zdání možné prosperity. Mohl by tak společně

se vzrůstajícím zájmem o technicko-historické dědictví poskytnout mnoha venkovským a odlehklým oblastem v Evropě potřebnou pomoc.

Náklady projektu „Moravská brána do Evropy – mapování a studie obnovy technicko-historických památek na venkově“:

Celkové náklady projektu 3.242.000,- Kč 100,0%
MAS Regionu Poodří 1.206.000,- Kč 37,2%
MAS Moravská cesta 918.000,- Kč 28,3%
MAS Moravský kras 1.118.000,- Kč 34,5%

Funkci koordinační MAS, tzn. garantem projektu je MAS Regionu Poodří, o.s.

Objevujte historii Moravského krasu

V této rubrice Vás budeme postupně seznamovat s historií a kulturami, které zanechaly své stopy v Bořitově. Provedeme Vás dobou kamennou, bronzovou, železnou až do středověku a seznámíme vás s unikátní a dosud opomíjenou archeologickou lokalitou. Naše povídání začneme u neandertálců.

Neandertálci – starší neznamená horší

Praktické testy prokázaly, že neandertálci vyráběli stejně dobré nástroje jako lidé druhu Homo sapiens. Neandertálci jsou tradičně považováni za symbol zaostalosti, za typické představitelce druhu, kterému nezbývalo nic jiného, než poslušně vymřít, a uvolnit tak cestu pokročilejším lidem Homo sapiens. Stále víc indicií však vede odborníky k tomu, aby tuto představu opustili.

Oba druhy sdílely území Evropy po zhruba deset tisíc let. Před 28 tisíci lety neandertálci definitivně vymizeli. Přitom existuje mnoho dokladů o tom, že se našim předkům vyrovnali v lovu. Zřejmě se pokoušeli také o malby a rytiny, přestože není vyloučené, že jen napodobovali chování, které viděli u Homo sapiens.

V Bořitově se našly ze staršího období osídlení neandertálců nástroje starší více než 100 000 let. Mladší fáze pak proběhla přibližně před 45 000 až 40 000 lety a byla velmi výrazná. V okolí byla objevena téměř

stovka někdejších stanovišť loveckých tlup, velké množství jich bylo zjištěno v polních tratiích Písky, Nad vsí, Zádvoří a Záhumenky, Čízov-

ky, Badálek, Nepluště, Mezichlumí, U hutí, Větrníky, Hřeblo, Krchůvky, Na křibě, Haná, U dálnice, Klemovsko, Niva. Největší a také nej-

významnější stanoviště těchto neandertálců bylo na návrší Horky, odkud mohli tehdejší lovci dobře sledovat pohyby stád zvěře. V otevřené krajině sídlili v teplejším ročním období, kruté zimy patrně přecházeli v jezdle jeskyně Kůlna. Jejich vývoj byl ale ukončen příchodem nových skupin lidí, našich přímých předků.

U neandertálců se našel také gen, který je pokládán za klíčový v rozvoji nové technologie převahe Homo sapiens?

Pazourkové nástroje, které vyráběli neandertálci, označují odborníci slovem útěp. Vznikaly tak, že se

část kamene záměrně odstřípla, ať už úderem, nebo tlakem. Lidé druhu Homo sapiens si osvojili produkci pohyby stád zvěře. Vytvářeli tzv. čepele, což v odborné terminologii znamená útěp, jehož délka nejméně dvakrát přesahuje šířku. Pro výrobu tohoto typu nástroje je třeba vhodný surovinu předem opracovat.

Když vědci porovnali, jak kvalitně se jimi dalo řezat, a také to, jaké usílí a množství materiálu si vyžádala jejich výroba, zjistili, že mezi oběma typy neexistuje zásadní statistickou podložený rozdíl. Podle některých parametrů je dokonce varianta preferovaná neandertálci výhodnější. Přechod na novou technologii měl spíše kulturní než praktické důvody.

Na sídlišťích neandertálců byly nalezeny pouze nástroje vzniklé z materiálu v blízkém okolí - oproti tomu u lidí dnešního typu až ze vzdálených až odlehlých oblastí, které byly takřka jisté. Moderní lidé snad byli, na rozdíl od sousedů, schopni směny a obchodování s produkty, efektivnější a specializovanější dělby práce a prostorové i sídelní organizace svých stanovišť.

Otázka, proč neandertálci odešli, ale i tak zůstává nezodpovězená...

Jehněčí z Kunštátu ochutnal i Karel Schwarzenberg

Württembergská nebo též merino landschaf je plemeno ovce, které chová Vladislav a Emilie Vítkovi na své rodné farmě v Kunštátě. Na chov oveček, stejně jako na výroby z kožešin a vlny, získali od Místní akční skupiny Moravský kras certifikát Moravský kras – regionální produkt.

S chovem ovce askánské merina, specializovaného na produkci vlny, začali Vítkovi v domácích podmínkách už před třiceti lety. Jejich stádo tehdy čítalo deset kusů. V té době se v českých zemích ovce chovaly na vlnu ve velkém. Vlna byla totiž za socialismu pro náš stát cennou devizovou surovinou. Po roce 1991 ale vlivem zemědělské politiky státu a propadu ceny vlny zůstal v našich končinách z celkového počtu kolem čtyř set tisíc ovce během krátké doby jen zlomek.

Vítkovi se ale tehdy do likvidačního procesu nezapojili. „Ovečkám jsem vždycky věřil a věděl jsem, že mají všestrannou užitkovost. Místo toho, abych svůj chov také zrušil, jel jsem do Bavorska a tam naopak ovce nakoupil. V roce 1992 už jsem měl dvacet kusů, v současné době chovám pětáctičet oveček,“ shrnul Vladislav Vítek.

Počítal totiž s tím, že i k nám musí nutně přijít trend chovu ovce na maso tak, jak tomu v té době bylo v celé Evropě. Volba tak padla na württembergské ovce. S přednostmi tohoto plemene se Vladislav Vítek seznámil při stáži na testovací stanici plemených beranů v Německu. „Württem-

berské ovce známé spíše pod názvem merino landschaf tvoří přes čtyřicet procent chovu ovce ve Spolkové republice Německo. Pro zajímavost –

v celém Německu se dnes chová tři a půl milionu ovce,“ podotkl Vladislav Vítek.

Jehněčí a skopové maso se však u nás v té době na jídelních lístcích tuzemských restaurací téměř vůbec neobjevovalo. Najít pro ně odbyty tedy pro chovatele znamenalo oslovit především hotely se zahraniční klientelou, což se Vítkových časem podařilo. Nejvíce ze své produkce dodávají dnes do hotelů a obchodů v Praze a Brně, ale mají už i spoustu individuálních zákazníků, kteří jehněčímu přišli na chuť a dovedou ocenit jeho před-

ností. „Dietetická hodnota jehněčího masa je podstatně jiná než třeba u vepřového řízku. Maso je lehece stravitelné, v podstatě bez tuku, a dá

se jednoduše a chutně připravit,“ říká Vladislav Vítek.

A jelikož už před lety vsadili na všestrannou užitkovost oveček, snažili se Vítkovi kromě masa zužitkovat i ovčí kůži a vlnu. Ani na tyto suroviny nedá farmář z Kunštátu dopustit. „Vím zcela jednoznačně, že vlna má výborné termoregulační schopnosti. Kromě toho, že dobře tepelně izoluje, je i hydrokoptická, tedy je schopna do sebe pojmout vlhkost, ale zase jí ze sebe rychle vydat. Prostředí v noci studí, kdežto kožešina vsaje vlhkost a tepelná pohoda zůstává,“ má vyzkoušeno Vladislav Vítek.

Výrobu i odbyty vlněných výrobků a kožešin má v rodině na starosti paní domu. Certifikované výrobky nabízí stylově hlavně na historických řemeslných jarmarcích, kterých se v poslední době koná po republice nespočet. „Vyrábím kožešinové polštářky, sedáky na židle, autopota-ly, fusaky, potahy na sedačky, kože-

šinové vesty. Z ovčí vlny pletu ručně ponožky, které se velice dobře prodávají, ale i rukavice, svetry, bačkůrky pro děti,“ vyjmenovala Emilie Vítková. Prostřednictvím svých výrobků tak přispívá i k propagaci značky Moravský kras – regionální produkt. Na druhou stranu značka farmářům z Kunštátu již taky několikrát pomohla „prodat“ maso ne zrovna běžnému zákazníkovi. „Certifikát mi například pomohl dostat se do „kuchyně“ ministerstva zahraničí. Bývalý ministr Karel Schwarzenberg si na české výrobky potrpěl. Ví, co je dobré a zdravé, tak vyžadoval i maso od našich producentů,“ pochlubil se Vladislav Vítek.

Větší podporu společnosti by si tuzemští zemědělci zasloužili i podle paní Emilie. „Udržuji krajinu, starají se o to, aby to tady vypadalo hezky. Jsou zárukou toho, že bude obilí, že bude mléko. Neměli bychom se spolehat na to, že nám někdo odněkud něco pošle. Národ by si lidí, kteří pracují v zemědělství, měl víc vážit,“ je přesvědčena paní Vítková.

Jak to bylo kdysi

(pokračování ze strany 1)

U nás v Kotvrdovicích to byl pan Štěpán Šebela, který to posílal sestře na Slovensko. Něco brala i pí. Anežka Zouharová, ta to posílala do Ostravy. Pan Zukal ze Senetářova byl více na necovaný punčochy a různé ty deky i rukavice. V Kotvrdovicích bylo více faktorů. Potom přišly do módy rukavice. Největší odběratelkou byla pí. Matušková, potom pan Pernica, malou pí. Zouharová a pí. Šebelová. Paní Dolželová zase odběratelkou neců, t.j. z hedvábi unecovaný vrch, na uši uháčovaný kruh na útku – jehlice ve tvaru U – a čelenka zháčovaná z různobarvených květek. To se přibáčkávalo k síťce a byl čepec. Paní Nejezchlebová byla zase zaměřena na soupravy koleček. Byly to 2 malé a jedna velká dečka. Hodně se dělaly také límečky a manžety. Tehdy byla hodně nezaměstnanost a tak rukavice dělali i chlapi bez práce, holky i kluci, co jsme ještě chodili do obecné školy. Nepátrala jsem potom, ale myslím, že největší sběrna rukavic byla u nás. Nosily je ženy až z Rudice, Jedovnic, Vilémovic a Rogendorfu, nyníější Krasová. Sloup potom přešel na síťovky (kabele), tenisové síť, houpačky a na velké vojenské maskovací síť. Ty se také dělaly do Podomí, kde byla dílna „latovna“, kde se na síť přišivaly kusy látek, zvaných lapy. Po válce se zase „ujmuly“ záclony. Ty šly nejvíce do zahraničí, hlavně to byl Londýn a Paříž. V dědíně byly necovačky a vyšivačky. Záclony se musely napínat a škrubit na velkých rámech. Já sama jsem několikrát vyšivala vzorky pro objednavku. Výrobu silonových záclon tahle krásná, ale pracná dílna zanikla. Mladé ženy začaly chodit do továrny a bohužel, už se nenaucily necovat síťovat a vyšívat. A těch dříve narozených už hodně ubylo. Já ještě umím rukavice udelet. Co jsem si ale vymýšlela, jsou síťované a vyšívané obrázky. Řekla jsem si, že jsou paličkované, tak proč by nemohly být necované. Celá každá moje rodina jich má několik, že to bude ode mne na památku.

S pozdravem
Marie Pytelová

Doma v MORAVSKÉM KRASU • Sezónní turistické noviny pro území Moravského krasu • Evidence: MK ČR E 17 343 • Vydává MAS Moravský kras o. s., Sloup 221, 679 13 Sloup • IČO: 27028992 • Kontaktní osoba: Jozef Jančo, tel. 739 042 933, masmk@seznam.cz, Projekt byl podpořen v grantovém řízení MŽP. Materiál nemusí vyjadřovat stanoviska MŽP.

MAS Moravský kras

Ministerstvo životního prostředí
České republiky